Lind H. W.

Erindringer om Gammelholm 1865

Historie C. 1. n

BIBLIOTHEK MARINENS

H. W. LIND:

ERINDRINGER OM GAMMELHOLM. 1865.

= Manuskript =

H. W. Lind.

Krigsraad, Sneekonnestor, Nyboder. G. m. Caroline f. Brabrand (+ 1852). Søn: Marineministeriets H. D. Lind; Præst. (+ 192).

+ 1874.

Erindringer om Gammelholm.

Da Hector tog Afsked med sin Hustru, profeterede han, at Byen Troia gik sin Undergang imøde, – og at Skaadamme vi slog Sejl, vide vi jo Alle; men vilde vi følge Hans Udsagn, vilde vi forudsige Nogat, da skal det ikke stå med den Forskjellighed, som Hectors paatænkte Ord udtrykker, da vil det ikke blive til stor Forbavselse for vore Læsere; thi de vide jo alle, at Gammelholms fløjte Time snart vil slaa og det er netop Det, hvorpaa vor Haandskrift gaar ud; men da vil et nyt og langt Udtryk arbejde sig gaa Holmens Navn, og vorfter falder det efter lidt gaa i Glemmebogen. Vi ville derfor gribe Leiligheden til at opfriske Minderne hos, hvilket kan skje bedre til Nytte, dersom man tager et saa dobt Nogat ved Holmens Nedlæggelse, og til Gode for Den, der ikke lukker Døren for vidgaaende Øjne, men paa den anden Side gjerne søger Lysets Forskjønnelse.

Den første Gang, vi se Gammelholm dukke op i Historien, er det under Navnet "Brunnsholm". Dette Navnet antyder, naar det er af Strømme indskyllet Ø, der i Fjorde ligger lav med Siden af Klitsholmen og udenfor Egns Volde, der dengang i en Tiden

drog sig om Staden og Havde en Position just der, hvor Holmens Kirke nu staar. Men Byens Borgere saa meget skjævt til nye Ø, thi den bar Præg af indelukthed, bremskes Kjøbmænd hvis store Privilegier ved Byens Misforholdes Fordelsmænd; Bremmer Havde der Kirke og Kirkegaard, Smiler vi Penge skulde mæde, og Havde i Øvrigt indrettet sig paa en lille Plat i Staden. Da var det, at den danske Konge for første Gang i Gremmes Tider havde Penge ombord, og Datter medførte en Skibsbygning af Orlogsskibene. For at opnaae dette indkaldte Christian den Fredie dygtige Haandværkere og udvalgte Bremmerholm paa den Plads, der var bekvemmest til Skibsbygning. At Bygninger, Vorde Stader o.s.v. nu Hemstod nu der paa den, og at Driften udvidedes Aar for Aar, var en Følge, men, ligesom Træet skjænker nye Skud, medens ældre vaadner og man kappes af, saaledes maatte og den nye Bygning, som var blevet for ældet i Aarlig o.s.v., vige for en ny og bedre, og da det er saaledes aldeles umuligt at følge hvert enkelt Bygnings Historie her i Tiden, Smilet og saa ikke vilde blive et trættende Arbeide,

(fra 1795 til 1801)

saa vilde vi fælles betragte Gammelholm, som den senere kaldes, da der var i sig mest udviklede Skikkelse, hvorved Holmens Havde Bro og Gader ikke ikke Alleremindst at sige om den.

Havdevidjerfolaa til Vorftet var indtil Aar 1795 gjennem en Port, som saae midt paa den gamle Admiralitetsbygning ved Holmens Havd og saae lua ligeoverfor den nuværende Kjøbmandsbro til Vedt N: 22 i Kongestredet. Da Admiralitetsbygningen nedbrændte i Kjøbenhavns store Ildebrand 1795, blev Murene indtil 1ste Sals Lejlighed staaende, Vindueskarmene i Vestfløjen tilmurede, medens Adgangen til Holmens blev at sammen Port som Gidtie. Dette Værmen med Gaden blev for nogle og firetyve Aar siden udbredes og formeredes til en Ringmur med en Port, som kom til at ligge ligeoverfor den daværende Allegade (nu Holmensgade) og Havftet blev Adgang til Vorftet. Indenfor denne Port, til Østre, lua Gammelholms Havdevagt, en meget kolossalt forsiret Bygning paa 2 Etager med Kjælder. Dette Hus lod i Sprogbrugen Mund: „Holmens Langs", fordi den kombinerede alle Lokaler, Embedsskontorer og Vagtlokaler for Tusen.

tar og Husarer var der, desforuden fandtes Fuglsto, Forgrauter og Kvartermesterne, Officerer og Vagtere (f. Lægtaterne) der dere Ophold. Nogle af disse Vagtlokaler og mange Arrester Vinduer vendte ud mod Fælleens Østre „Stengaard"; Herved kunde ~~det finde sted~~ Mandskabets Gienstande Tale og Sang iøre paa Fælligdage virke forstyrrende; men dette Øiede dem dog ikke med udmundige Skjemt for de antalte Vinduer.

Naarden de byggede Kjøller arrester var der lysu og mørke rummelige Celler i Stue og Kælderetagen, hvilke i Lighed med de civile Arrester i den senere Tid blev opnævnte som Vinduerne. Bygningen, hvis Tadinder alle stod under Omvagtmesterens, var stærk nedbrugt og anvendt som fordelagtig til Vaartegtsfængsel, hvorfor den ogsaa efter Kjøbenhavns Brand 1807 benyttedes til Fængsel for de farligste Forbrydere som deres Straffeophold, ligesaa ogsaa endelig andre farlige Fanger, som var under Tiltale med Landsoverretten sattes i Vaartegt her. En saadan Udgaaelig hørte det skyldig i at han omvendt den strenge Fængselsdisciplin, den omvandlede af Fælleens Omvagtmester, og han tilvalterhvor under hengaaende Dom for Straf i Arrest.

Som den mindste Del af Gammelfælleens Port, var Ringmurens Fælleshøide optagen af at Fælleetagen Vinduer med Stakindrædninger til Husarernes Hestes Vagt opførtes 1819 i Fødselsaarene og stod der mange Aar efter under Navnet „Fødevagten".

Over Fælleens Kanal som afskiller Vorfolket fra Øjen, fortsatte en fast Stolebro, hvorved ~~en~~ Opsigtsbetjentene fandt sit Lokale. Ligaf er bygning laa et temmelig stort, brolagt Torv, som brugtes til Paradeplads for Vartetens Tropper, saaledes og begravedes langt tilbage fra Drøm af Kommandantbygningen, (Maxiministerialet). Denne Bygnings Gavl var for en Del Aar siden saaledes, som den oprindelig var opført, forsiret med 2 siddende allegoriske Figurer paa det fremspringende Midtparti. Da Bygningen senere skulde reparere, fandt Vedkommende, at disse to Figurer

† Efter Overgivelsesmandatets Udvillighed § 27 Maj Kat. Ak. gjøres, som var nærværende ved Begivenheden, medtte beundre Deligotteas hørdelse Natur, da han ikke gav et Ord af sig ved Modtagelsen af denne hårdt barbariske Straf. Gud tøvnø fredes fra dig det spleie.

dels bygningen og dels selve Kostforningen at modtagelse, og de blev derfor modtagne og fulgte. — Ved Marineministeriets Lov Ekspeditionschefens Ledig, der var paa to Etager og Kjelder. Der saa Aar siden blev Tegningen udlagt i endelig midlertidig Bestyrelse, det vil sige lagt i endelig Ordning og forsynet med Fiskegarde, hvorved Huset blev en Etage Høiere end forhen og var saaledes et vel behageligt Hjem, saa i Forening med den smukke Skyggefulde Have med Haveanlægget var det Lille Paradis, venligt og et roligt. — Til nærmere for den øjeblikkelige Plads saa man Kongemagasinet nærmest ligeliggende ved Holmens Kanal. Aaret 1795 afbrændte ved Kjøbenhavns Ildebrand en stor Del af Magasinet, men opførtes igjen af Staten de nærmest følgende Aar; og da Engelænderne 12 Aar efter bemægtigede sig Orlogsflaaden, blev Kongemagasinbygningen atter. Paalades paatog Kjøbenhavn sig i Løbet af kort Tid at opføre Magasinet igjen, og det blev Aar 1814 ved Skibsarbeider dertil. Bygningen skaffet for ny Liv ved Holmens Bro,

den Øverste med Kongens Navnetræk, og Herlighed Flaaten, var i ældre Tid en Matrosklædnagt forbrudt. Den Matrosfamilie var rædigt Hav paa Skuf i Hankrogen, Skjønt i denne Landlighed vidste de mangt og at det var Skadt, Hvor Nisser og den dunse Spil og da paa Holmen Fuldstændig Aander lod sig høre ved Midnatstiden, — at ikke Sagn, som mindre Omstridsten indlagde derhen, at Skatte i Form Gamle dette Kundgjorde Her. — Ikke mere Magasinet to Kongens Lov "Skarlø bygningen", Hvis øverste Etage Skalt iggjemme var Skalmt. Her skal i sin Tid Hans. vant Kirken for de Kurbjerder, der var dømte til at arbeide i "Bremerholms Jern", og til Smilke i Snart Skulle komme tilbage. De dit Forbrydere blev Hermed til Lagningsarbeide. Ved de Forbrydere Kirke omvendt til Dødstaarns Arkiv, som nu er flyttet til Botanisk Haven; de øverste 2 Etager benyttedes til Opbevaring af Instrumenter og Skibsmodeller, Hvorfra de flyttes nu behøver sig paa Sjælen. Et lat Taarn, som var forsynet med en Skjønt og med Hvis Klokke der ringede i en

Troldfolk (hvorom den Matrosskildvagt vidste at fortælle mangt et Eventyr

Det var, naar Vorstads Folk skulde gaa tilballes for Arbeide, fængslede Bygningen. Dette gjør den saa nødvendigt for at beskytte Ombestningerne mod dets Angreb, og skandalløse er i sin forandrede Skikkelse den nuværende Studentforening, med sammenhængende Facade, der, prydet med 2 Søiler under mod Christiansborg Slot, naar for Øie en Brandgavl og den fiin Mø af Tømmermagasinet.

Paa en Anlagt Plads, understøttet af Admiralitetet Tømmermagasinet og skandalø~~Bygningen~~, nærmere Søen. Hvor Tømmermagasinets vestende Del ligger der i Begynde saa aarene til skolelokaliteter, man finder blev bygte nordfor. I den nye Ende af dette Huus var et Afskyelig, hvor der paa en skolelang og Madrad Vaser er den bekjendte „Blaa Bod", hvor der til dittet de mange forskjellige Straffe, udover den Skyldige med at Ris av Tømmerne opklyngede saaledes, at Hans nøgne Stod paa Gulvet og at Hans Ryg og Skuldre muttes strammede; Afstraffelsen skete ofte efter Rettens Dom, dels ogsaa efter Kjøbenhavns Straffe under Dom er at betragte som en Lærling af den ene de ældste Tider paa Palmes bekjendte Standat, og Hvorfor mal ikke nidere Legale Følger for den Straffede fremtid;

(udskjendt ikke vekslet med, hvorledes ledige Skoledrenge i Skolelokaleres bedste Std. for 50 Aar siden behandledes ... vilde jeg see, hvorledes Afstraffelsen foregik i „Blaa Bod" for en halv Fel Aar siden, blev en gammel Mand tildømt 27 Slag Tamp Hans Vee. og Klager samt efter ... at passe den Post, naar der ~~Bygningen~~ gjør, kom for Vagt ved Trædkaarene, hvilket var den Tid, som medgik til Afstraffelsen, nogle Aar efter blev nogle Skoledrenge tildømte Ris for afsvendet Tyvere ved Proviantgaarden og for 14–15 Aar siden blev en udrullet Matrosedømt 50 Slag Tamp paa nogen Tung Inspektionsofficer paa Jamfunktionen gjorde Straffen lang og smertefuldt ved at dele de 50 Slag i 10 Dele med nogle Minutters Mellemrum.)

man den nu Dag en Dørfel for Mandskabet, dog der vel ikke uden Grund troes, at Lidenskab med dannen Vilkaarlighed har kunde gjøre sig gjældende og derved bevirke at Straffen blev forøgedes, ved den vilde Hans dittant den forbrydelsen. Ogsaa Mandskabets Uvæsenlighed bevirkede, at det fik Straffen efter Kjøbenhavns „Lov om Disciplin og Orden" dittant efter en Gehalt og nogen Mandsforskjellige de Mænd Født nødvendigende, Mer saadant er nu afskaffet. Da Kong Christian den Syvende VII regjerede i Danmark blev paa Kjøbenhavns Gaarde indrettet paa Skolen, og dagende Jan mødte tykke og tynde Tongstumper paa Jang paa Roggen. Da disse meget lignede de Tamper Hvormed Jan Magnesta Mænigø i Potatoen blinde afskraffede, udbrød Kongen: „Hvor kan man saa, at der ikke loggrø Tugter i vallan?!" Ordlagnorfatte Chef, der havde afskaffet al arbitrær Straf paa Vorstad, for Klarede Kongen at Straf nu kun tildømtes efter Rettens Dom og lemmerkende Sprøgt, at de opsøgte Tongstumper ikkun naar uddannelige Skrænne med Fabrikationen af Kleinsmed.

Omkring Tømmermagasinet og Krabbebanen (som omtalet

langere mere) strakte sig en stor Grønsalen, som til venstre gik helt ud til den Port, som deler mellem Fængselsbygningen og en grønt Bygning i Hansdorfs Gaard; gennem denne Port var Tadgjørsel fra Byen til Salen, og den Gang det ubetydelige Navn „den store Port", formodentlig fremkaldt som det at de Forbrydere, som var dømte til at arbeide i „Lemmesalens Tøi", måtte der igjennem ligesom ogsaa Stadet under Vidrestraffe ~~[illegible]~~ fuldbyrdet var forundende. Disse Dømte var nytige nok for Forfærdelsen Forbrydere, man fortæller nemlig os ogsaa, at Håndværkerne, som ikke havde Tømmermænd ved Willis, maatte stille der at Arbeide, Natten og Saldet ~~[illegible]~~ var i en mørk Hvælvet Bygning der var forsynet med Jernrøver og Lænker og havde Navnet „Trunken", ~~[illegible]~~ Navn, da Forbrydere ikke maatte tillades „Lemmesalens Tøi" blev Trunken Opholdssted for de saakaldte "Kløbkarrengaster". De Mange i Fængselet, som under Tellale ikke kunde udrette Vagtmesterens Ordrer, hørte følge deres Mandering ~~[illegible]~~, maatte lide Ris og Vidrestraf og derunden var lænkede til en Trillebør for med dette Redskab at udføre forfaldne Arbeide. Men disse Gaster ~~[illegible]~~ var saa usøbe og ~~[illegible]~~ Klædedragt ~~[illegible]~~ var usøbe, at Salmens Salt gav de Hidre Sammen

(Kjøre Mudder)

lignede (sygelig) en taggrøn aftig Farve med en Klæderdragt den 30te Novbr 1792 afsonede denne Straf i Fængselet, hvorved den Gjeldsfri maa gaa denne Maade hele Gaden afsigtet, bestaaende med maanedlige Afdrag af Gagen. Efter den Tid og endelig mere Dage blev Trunken af Formagasinet anvendt til Opbevaring af Rug og Byggrand fiden Grafhaa en Lofthøi Bygning hvori tidligere var Skabe for 150 Salmens Drænger. Da Skabene afflyttedes til Nytorv, blev Vedtaget indrettet der. Da dette fik Plads i Byen blev Bygningen anvendt til Kontoirer og Magasin for Kaupmænd. – Rug denne og den øvrige Bygning var Kalkhøjet, en Plads til Kalk Tilberedning, Malerskunst og en lille Gaard.

Begjyn vi os tillage til den foranledte Haardgjøde, da vilde vi i Fordums Tid ikke have bemerket at langt 2 Etagers Huse; Her var nemlig Salmens Kirke, Vaabenhus, Opvartningsrum, Opgravet Gaarde, Kontoir, Kommunekontor og Kleinsmedie alt i nederste Etage; foruden var Kleinsmedie og saa et lang Dal, det "store Trillehøi Kalk", som findes der i Nærmest autgjorde Dørg anvendte til Salmens Gen Lastimitter, da samtlige Drænger skulde i Kjøbet skulde samlede under det gaa derfra

omvendt Plads i Gaasegaden, blev denne Bal 1816 fornøiet aunvendt til Balslokaler for alle Kjøbenhavns skikkelige Dame, Rigtignok en lidelig Paulig Almuesbørn i at mange Lokale, men alt gik dog godt og overdrøftigt til. Lokalet omvendt Bygningen til Korsmagasin i nogle Aar indtil 1848. – Resten af Bygningen var indrettet til Gronsmedie, som indtog Halvdelen af Gården til Dagvejsgaden. Ved Enden af Gården og i Forbindelse hermed stod Aabensmedien, hvori Jernarbejde var noget af den gamle Konstruktion, bevegedes ved en Damvaskine, der nyttedes ved den ældre Gjærnefabrik (er stod i "Cylinderhuset") Egnemærke denne Smedie var "Kulgarni" en bredagt Plads, omgivne med Træer, hvor Kanonkuller henlagde. – Som man vil forbi Aabensmedien, forefandt man atter et temmeligt stor Torv, som til Gården var omgivet af Brædbeskeldbygningen, hvori der tillige fandtes Skarbikkemærkstad og Kulmagasin; til Venstre laa den tidligere omtalte Plads og den sidste Begravelsesplads gjorde af Bødkermærkstedet, som indrettedes ikke blev

forandret til Kulbygningen; Kulmagermærkstedet var da i øverste Etage.

Ved Bødkermærkstedet laa Gammeldok, hvis Bredde efter en derom forfattet Tegning blev ved gradent af Christian V ved en Resolution af 16 April 1681, for at Dokken derefter indeni femten Aar kunde blive færdig, hvilket imidlertid ikke opnaaedes, og det er tvivlsomt om denne Dok nogensinde har naaet Brugt efter sin Bestemmelse, da man igjen paaviklige Ødelæggelser derom. At dannen Bringe at saa umfattende Arbeide istand til det tilsigtede Brug i saa kort Tid var umuligt, især med de Tidens saa ufuldkomne mekaniske Hjælpemidler, dels ogsaa af Mangel paa Mand til at forstaa og besørge et saadant Arbeide. Tidsbrug har dette Anlæg fem Gange for mindre Skibe og Skrammer, men er nu opfyldt og bebygget. Vi ville nu atter begive os til Gammelholmen, for derfra at gaae om det Gjøre Hjørne af Brimsbroen og forbi samme. Til Venstre i den Gade, som Gre var dannet og som løb parallelt med

med Kalmorkat (Kau) ligesomfor Borsen Omrø Enigepagemuseet-
beliggende, hvori der var 2 smukke Trappegange
og mange og store Værelser, hvoraf endelig
nogle ogsaa var og alle med indlagte
Dørrene bestod Bygningen af Gabinetsgovnene
og Vinter, var gammel og hensidig (Kjøn
iudvendig; Dette var paa Vestsiden paa Borgen
Bygningen, og var meget glorende
Bygninger, og paa Bygningens Langside og stattede
de for Area 25 Alen fine Dørre, rundt
Vakitjele af Eg, forbundne med Jern
Gjader — lignende som Christian VI's
Christiansborg i Cl. Tid,
men der var Dørrene af Marmor. Inden
for de omtalte Tre Porter var Elsenstenpartier
~~indfattet og~~
~~bagt~~. Vadet hvortil en med Klaudenvæk
omgivet med lille Tømmer med Lysthus,
Frugtfuldt Træer, Mistbænke o. s. v. Jorden,
hvor dette
betydelige Udvidnomlailighed og der
producerede Jer i sin Tid en betydelig
Mængde Malt, da Kirken som om Kammeren
gaarsden paa Kyhelms Grænse Marker, der

Tømmer

~~der~~ aarlig forstrøede med det der fra Tømmer
og Klaudeskint opslagne Møndder, og i Kvalitet
meget lignede Markerne i Magdeburgerhe-
jede vigtig gødningsmalt, hvi det forindelige
gid Jer i Gerfut omrø Bud. — De Bygninger
og Vedtaninger, som laa paa Jorden af nye
nævnte Gade ligesomfor Omrø Enigepagemuseet-beliggende
skulle vi nu beskrive. Hvorfor tilhøjre med
Kalmorkat ligesomfor Hallmans Dirks Kogel
paa den ene Side og med Gaden med Dørsen
paa den anden Side, laa Vaskehuset, en tem-
melig høi Bygning hvori Tømmermagesvænt lod
Klaadens Vask besørge. Ved Siden heraf var
"Gjæmsamm" med en Port mod Gaden og
Straatet sig ned til Kalmorkat, hvor den ogsaa
havde en Port. "Tømmen bestod af et Gaardrum,
en Bygning "Fjedhuset" og nogle Kreatursstalde, hvori ikke
alene egentlige Gjæsnes Indlagdes, men ogsaa
"ingentlige" som Kostpræt Skjøal, Sølv
Limer, Slagtes, Smedningsspøge, nyt og brugt
Jernvæk, Kort mange nordifulde Vogne, som

skulde solges ved Auktion; ja i ældre Tider indlemmedes ogsaa gammelt Kobber, Messing og andre Metaller her, men saadant afhentedes efter Vægt til Forandring afsted. I nye Dage var der i stedet for denne Opum Jern indrettet et "Magasin for kasserede Ting" hvorved ordentlig Ringeskal kunde faaes for Modtagelsen af Affaldet, som kunde fås uten derved at Godset forfra aanmodes paa Fælleen, eller ved Salg; men dette Magasin er nu naturligvis forflyttet til Nyhavn. I Januarsamme paa Gammelholm var der endvidere i Kjøbenhavn nogle smaa Dillar, hvor Mange Fælleens Husfaiser var beskjæftigede med at forfærdige Trækiler og Pigegreppe o. a. Ting som aanmodes ved Skibsbyggeriet; tilligemed hjalp de til med ~~og med at afsætte~~ Salget af de kasserede Skibe, hvoraf der i Tiden for 1807 årlig opfuldes et Antal Ore. Ved Siden af Januarsamme laa Kaldes, Vognskjemt og Kaldgaarden for Fælleens Arbeidsfolk og Vogne; for omtrent Hundrede Aar siden blev der endvidere og til denne Fastetold opført en nye grundmurt Bygning, hvori der var Vognskjup, Sadelkjelder og Kold til Tyve Kjøer. Derefter saaes Dalsamme en Tuftegning hvori Kjøretøjmaar Bredde, Dreude m. M. Fortegnes; den har saa bedrøvelige Efterkommelse derved, at det var Her, Veden oplaa 1795, hvilken lagde over 40 Gade i Aske og St. Nicolai Kirke i Aske for Døgn, hvori den raseede og gjorde mange Mennesker hjemløse og ødelagde. De om Fælleens Undersøgelse for at indsende Beretninger til Veden Oplysninger førte til Svar. Man ~~Alle~~ allerede var man blev med denne Store Ulykke, og Dalsamme blev forflyttet til Nyhavn; den anlagdes paa en opfyldt Sted ovenpaa med Sand, paa den jydske Grænse af Andreas Faldes med "Spinteugraven", hvor den er nedrø. Ved Dalsamme findes nærmest ~~bygningen~~ Gammelholms Plads, en lit Bygning, hvis Fod er nu dannet af Planker og gik ligesaa til Norden i at Forflytte; Grænder blev Fundet til de Skibe der byggedes

paa dette Vanskt, saaledes: Man skulde nemlig 1816 og aarene ikke Gymnasiet for Ungdommen Drengene i Kjøbenhavn — Det var skaalbygningen var en Ledig, for Biggen og andre saadanne Ting blev bygget og der ogsaa opstillet den fiskte Egnede Kraft af de Ting, som var under Opførelse, for at denne lettere kunde forsyne paa Land.

Langt Gammeldok og ved det saakaldte "Ny dokkes Skort" ligger Rabarbaanen, som er en omr 1100 Fod lang grundmuret Bygning, Hvori i ældre Tid det forrige Rabslager arbeide, og paa Loftet Tømmerlagen til Skibene forfærdiges. Ved Baanen hude ved Strøm mu. lua Tømmermagasinet og ved den anden ved Kongens Nytorv Garnmagasinet, som tidligere for nærmt Kapel efter Brandens. Udenfor Baanen at grundmuret Huus Drøiet i forbindelse med Ildsted og Kjedler til Tjærekogning, hvor ved de skulde Tømmeren blev trukken igennem den kogende Tjære for ikke at "flaae" ud for, Hyllige Tømmerets. — Rabarbaanen selv blev i Aarene Ret forandret; Tømmerloftet

flyttedes til Bygningen, en Fabrikbygning blev paasat, indrettet til Spinderloft og omdannet til Vulgarnsloft. Omkostningerne ved den nie Bygning og ved alle de til Rabslagerivæsenet opførte Maskiner kunne anslaaes til 250000 Rdr., den forholdsvis lille Arbeidskraft, der daglig anvendtes i Forbindelse med den kostbare Bygning og de mange Tilbygninger m. v. maatte gjøre gjøre Fallerne Rabslageri til en dyr Anstalt. Det var saaledes en forøiet Bestemmelse at nedlægge den, og at det til Staden ~~Lang~~ forudene Tømmerets opførelse for Private, tilmed da Forbruget Jernfaldt mel blev betydelig mindre ved Indførsel af Strømpe og Hjælpemidler:

Medens ~~de~~ alle de Gidtil nævnte Bygninger og Grunde nu ere omvendte Linantomi minisheriet, er det paa andre Steder tilbage at omtales, ~~men~~ i Østatens Vorgade Langs med Rabarbaanens anden (vestre) Side løber en Kanal Ginsidet Gullenn Kaadmestet ligger, hvor Staadens og Falmens Barkeskuer, Skramme og Arbeidsforlænde bygges og reparere

De Kaadrum sølv opbemærkede under Tog i smukke Orden, medens de ~~[illegible]~~ for nidrende Maskin-Kanoner o. s. v. ligge ombordes de Smukke Kartøj for sig i saa mange ~~[illegible]~~ligen Lastbarer nødvendige og ala dersi i Jaure paa Nybolm og ere meget bekymrede at afkæffe, at Det Kiøbenhavns Grundene til, at Kaadrumoftat endnu ligger paa sin gamle Plads. Herfra kunde vi med Sorg komme ind til Det paa Christiansøen; men nor Vi kom ox over Kaadrumoftat Kanal ad en Skolabro, og indlam denne Kanal, Kaadrumoftat og Strømmen sø vi da ~~[illegible]~~ Lamringer af en Ingalding, saa i 50 Aar vi har nemt i Brug til sin Bestemmelse, Ifi efterat Ingalten Fylla var bleet af Skabelsen 1816, var mel mindre Skibe s. s. E. Forretten Galatea 1833) bliggende for, men fordi endelig for mean Vogdøre separat paa denne Ladning. – Alle en Skolabro fer- Skibe
bunder denne Plads med "Smalønn" der under sin ene Side med Strømmen ind til den ~~Mil~~ Militaire Strømme anholt, sin anden mod at Vandlasse, der kaldes Mastagrammen, for di Maskinerne ogsaa maatte for nedsænkede.

i Vandet. Fra sidstnævnte ligger Kobenhavns Havn. Skjøtten og Maskinverkstat. Den Hjørnet Land af Gammelholm benyttedes for forøvrigt til "Vilhelm" Fort Vilhelmskanonerne, men da Kulen kunde skjer paa anden Maade, blev Vilhelm forandret til Klædningsfort, der benyttedes af Omnibusgaue indtil endelig Forsøgskat med Professor J. F. Schows Modniverking indlammedes i Kobenhavns Havn. Maskinverkstat endelig der bestaar af to Huse til Maskinernes Forfærdigelse, ~~[illegible]~~ nogle Hanne o. s. v., indskøttede med Sigfamme gaden af en ~~[illegible]~~ med Studgang til Falmen; Her med en (da) ostsøen en Vagt paa i Almindelighed kaldes "Frosenborg" – nogle Huse med Ud- gang til Nyhavn indlaant til Skibsmate. –

Vi Gam saalede endstendelig hos Gammelholm, men vi Gam ikke Anledet paa egen Bygning, saa udmerker sig med arkitektonisk Skjønhed, da saa Skjønhed, saa det grundmurede Bygninger Gande Skant i Taarn, Signur, Snoutsøiker, Blom, saa vi med Skum Tilfælde Gam sat, med en Generation nedtagen; Hovedsagen Gunde

de øvrige Bygningsmaterialier og Brændselsvarer ikkun gjøre Vanskelighed at tarvelige og billige Udsigter. Pålidelige mandskaber og Heller ikke med de mange Udbygninger som opførtes i Tidernes Løb, man gav den anden Side ofte gjaldt disse Tilbygninger Dem, som i Materialer eller Dele, der man blevde under Arbeidet, var udmærkede Fremmede, og Dem Arbeiderne i Fremtiden under Mødtidernes Kunde finde en Indgang Plads; i Arbeiderforholdene S. C. var og saa Dampmaskinen i et saadant Omfang Egtlig Arbeidet med Kommunicationerne ikke Fiendtlig; Dertil da ogsaa kommer, at det den Tanke, at disse Tilbygninger Har Dem bidragt til at bortlede den dødbringende Ilt, som ellers er den daglige Gjæst i store Dimensioner i Dem Forholdene man Undersøgningerne i de forskjellige Vandskeder efter Høist ugunstigt fremstillende, da der S. C. ~~mangler~~ Oplysning, som med Dem kommer Arbeidet og Dem ~~mere~~ nivdet generelt for Arbeiderne paa Vandskeder. Det ~~blev~~ ~~tilsigt~~ ikke lades uden mærket, at der alt for flere Aar siden er faldet

Kommissioner og forretninger Opmærksomhed til Forbedrelse af Dampmaskinens Anlægning, og det paa en Tid, da Arbeidsdriften her endnu var for Guldmiks skyld. Klaarere blev da ikke dengang indrettet, men i de senere Aar, da Folkene i Forhold til sin Størrelse ikke Tilbagegjøtigede et Lidet Antal Arbeidere, og da med den Fri Forfatning Dokumentationen ogsaa og Vandskeder Forhold i Betragtning, ovenfor er man snart aew, at dette Vandskeder undersøg og Klaarere dangtes til Vandes Udvindelse. Dauer er saa bedjaut allerede gat i Gang og nil industriel i den nærmest Fremtid vor Fiddrendt som en nødvendig Betingelse for Vandes og til en Ære for Dem, som Jeg bidragt til Vordets Fremme.

(i Februar 1866.)

Jeg er Deres Ærbødige Tjener:

Forfattere til nedfølgende Erindringer, hvilke indkommet som bidrag til Dagens Tidsgrafik, er ~~et~~ H. C. Lind,

Nedsigade No. 2

Halmens Kirkes nu angivende State,
Gammelholm er søgt i Gemen for at give
Plads til et nyt og ugtigt Quarter
til Gemeshaderne Mænd og Kvinder begge
Qvarter med i Gammelholms sidste Dage,
da der indrettes meget vinge Værk
samt, ~~da~~ medat Marinen forflytte sin
flere Værkstader derfra til Nyholm.

Blandt de Bygninger paa Gammelholm som
have høist ulæderlig for Halmens Kirke var
den nu nedbrudte Gammelholms Hovedvagtebyg-
ning, hvis Vinduer fra Arrestarrum og Vagt
stuen i Klokketagen vendte ud mod Kirke
gaarden. Saa dette sidste Vagtmandskabs
Søntes undertiden, under ogleggelige Sange paa
Søn- og Helligdage, efter i det hele Sing,
saa at et strengt Forbud mod dette Kvæsen
blev nødvendigt. Dette forargede der dem
som gik til eller fra Kirken, da som var til
digelenggjøngelse eller besøgte ~~eller~~ og gjøtnde
dem hjem Fødselsagtens Gaver paa Kirkegaarden,
er nu borte. Da Halmens Kanal ogsaa
og uelgis vanmuelig Vrokning Gade afmarmede,
hvis Tidsgrund er Halmens Kirke, vilde det

var ønskeligt om denne Plan blev efterlevet for dens nærmeste Naboskab.

(1) Der andet Aar efter fandt dannemænd Direktøren for Pårørende-Asylet at det var begrænset og bedre for Asylet, som ~~[illegible]~~ siden dets Tilsyn fast Gamle Lovlø paa Gammelholm afskaffedes ud i Byen. Derved undrog man sig Falkens Overopsigsmandens Overkommando, og tilbiddens Sande dermed Frihed Adgang til Asylet, dets Penninger, Inventarier og Udsalg. Asylet var nu kommen saa vidt at det var egne Midler, ikke allerede kunde bestaae, men vaedog opføre sig en ny Bygning, hvor Alt til denne Institution kunde være samlet. Denne Tanke vistnok iværksatte, idet der for andet Aar siden blev opført den Bygning som afskilligvis kom til at ligge i Linien med Falkens Kirkes Sydside mod Østerstrøde, og dermed begrænsede Kirkebygningen endel. Dette tyktes for øjnene ved gode mænd nogle Aar efter, da det blev nødvendigt at paabegynde Asylbygningen en Etage. Da Kostet der bemærkede denne Bygnings Tilstedeværelse paa dette

for Kirken saa ubehagelige Sted, var ikke mere tilfredse, og Problemet var nu kommet, da det var øjenlyst at, Kirken kom til at ligge fri ~~at ligge paa~~ Professor Meldahl var at forsyne Gammelholm med nye Kalmarker, i den Dal af Gammelholm som flød og til Falkens Kirkes Kapel og Kirkegaarde bredte paa det Sted der forsynet det med Gaarde med en Hensat Lønning og Sønner, og derudover indhegnet Kirkegaarden som før var begrænset af Kvadratet med et Par Hakitnøde med Gammelholm, saa at Legallet, Kirkegaarden og endel af Kirken derved blev synlig for hele Nørre Gade. Naar nu De saa vender derfor eller kunne bidrage dertil, vilde Kommitten at Pårørende-Asylets Bygningen og Gammelholm forflyttedes andenstedsfra, for ~~C~~ ind paa Gammelholm, og Falkens Kirkes Sydside modtage Lignende Kunst, var et stort Ønske Gennem gjort til at man efter at dette var skeet kunde skride til den paatænkte Gennemgravation af Kirken, som dette skal gjøre opfyldt 40,000 Rd. Skulde vi tilbage kan vi tilstrækkelige til at vaagne Skiller med fiskes Augavation saa for.

gnaklada Gadehuus. Bygningens Ydre maatte da i Lighed med hvad Nutiden gjør gjeldende, at offentlige Bygninger bør have en ærværdige Mindeskrifter. Folkets Ønske gaar Omvendt under sidste Foranstaltninger 1829 i Lovning med dens Fredelighed mellem Mure og andre Bygninger har gjort, at man nogen opfarmer den, for man skal med Skam Kirkedør. Kunde saa med det samme Ting ~~mænne mod Gaden~~ blive ansat bygget med at Tamshakit nok i Lighed med det saa stroforer Meldal lader opsætte i Hamnegaden, og porsuder Tid og Klemster skaffning indfor anbragtes, og endelig ogsaa nødvendigt, da mange smaa Udbygninger paa Kirken maatte kunne bortfalde, ikke blive Kirkebygning paa sin gamle Dage med sin Ærværdighed, ogsaa at gjenigt ~~Tvedpunkt paa~~ minimum i Forhold til da mange ny og pragtfulde Bygninger saa skiner dens nye Naboer.

Ny Boder den 27 October 1865

91
29.36.37 33
135

82
49.41 47 40
4137 44
12
17

1135 34

135
135

44
82
88
152
1408

91
34
364
273

88
352
3696

44
273
3094

Kort over Bremerholm

Til Mariuens Bibliotek
fra Kay Larsen 1933.